ЩОДО АКТУАЛЬНОСТІ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЙНИМИ ПРАВОПОРУШЕННЯМ В ОБОРОННОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ З УРАХУВАННЯМ ІНОЗЕМНОГО ДОСВІДУ[1]

ЯНІШЕВСЬКА К. Д. - кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету

ORCID ID: 0000-0002-3648-5543

ГРАХОЛЬСЬКА А.В. - аспірант Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету

МІХНОВСЬКИЙ Г.Ю. - аспірант Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету

DOI: https://doi.org/10.32782/LAW.UA.2024.3.42

Статтю присвячено затребуваній темі, а саме: дослідженню теоретичних і практичних проблем протидії корупційним правопорушенням, де звернено увагу на розгляд останньої крізь призму вітчизняної та іноземної правових систем. Більшість українців вбачає небезпеку для розвитку нашої держави у постійно зростаючому рівні корупції, що мотивує частину з них до боротьби з даним суттєвим недоліком. Вирішення проблем, пов'язаних із запобіганням корупції, сприятиме забезпеченню стабільності функціонування та розвитку оборонного сектору, який досліджується в цій роботі, на загальнодержавному рівні та матиме позитивний вплив на інші сфери діяльності держави, завдяки яким можливо давати успішну відсіч державі-агресору в умовах воєнного стану. Завдяки наявності такої інформації, як індекс сприйняття корупції в Україні, нариси антикорупційного курсу держави, нормативно-правова база у цій галузі та порівняльні характеристики відносно показників держав-членів Європейського Союзу, більш можливим стає формування основних планів та заходів антикорупційної політики. Це сприятиме збільшенню ефективності боротьби з кримінальними корупційними правопорушеннями, особливо, у оборонній галузі). Крім того, у статті закцентовано увагу на необхідності прийняття проекту Закону України № 9049 «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за корупційні злочини», спираючись на важливість збільшення міри покарання в умовах воєнного та надзвичайного стану через високий рівень загрози стабільного функціонування національної безпеки й обороноздатності України. Було виявлено корупційний недолік економічного сектору, який є суміжним до оборонного та має на нього значний вплив). Прослідковано, що тенденція утворення цілих систем протидії корупції існує не лише в Україні, а й інших країнах світу, де такі процеси кодифікації мають певні відмінності, і тому було встановлено необхідність імплементації кращих іноземних практик з урахуванням особливостей роботи вітчизняного державного апарату. У статті проаналізовано методи впливу США, які посприяли досягненню цією державою одних із найкращих антикорупційних показників у всіх секторах державної влади, та виявлено котрі саме практики США мають бути залучені до українського законодавства. Зроблено висновок у вигляді переліку необхідних нововведень і щодо унікальності стрімкого зросту антикорупційних показників в Україні через перебування у воєнному стані й впровадження загальної мобілізації.

Ключові слова: воєнний стан, державні службовці, заходи протидії, Збройні сили України, корупційні правопорушення, оборонний сектор, посадові особи.

[1] Робота виконана в рамках НДР № 55.15.02-22/24.ЗФ-01 та № 55.15.02-24/26.ЗП-01

Постановка проблеми

Актуальною проблемою з моменту набуття Україною незалежності залишається запобігання та протидія корупції, зокрема в оборонному секторі. Національна безпека й обороноздатність України є одними із найважливіших елементів для існування держави як такої, оскільки порушення належного функціонування оборонного сектору без важелів стримувань і противаг, нестиме не лише потенційну, але й реальну загрозу цілісності й недоторканності національних інтересів України. Виходячи з цього існує нагальність впровадження ефективних заходів, спрямованих на запобігання корупційним правопорушенням в оборонному секторі в України, спираючись на імплементацію кращих іноземних практик, а також максимального використання вже існуючих.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Зважаючи на те, що тема боротьби з корупційними правопорушеннями існує у багатьох сферах суспільних правовідносин, такий предмет наукового інтересу як пошук заходів протидії корупції, зокрема в оборонному секторі, активно підіймається багатьма науковцями. Серед них: О. С. Бондаренко, Б.М. Головкін, В. В. Голіна, С. В. Дрьомов, Л. І. Калєніченко, О. В. Лисодєд, Д. В. Слинько, С. В. Сьомін та інші. Кожен з них здійснив вагомий внесок для покращення антикорупційного рівня, і, як наслідок, підтримки національної безпеки та обороноздатності України.

Метою статті є ґрунтовне дослідження системи протидії корупції в секторі оборони, зважаючи на аспекти її функціонування, виявлення недоліків останньої, а також залучення кращих міжнародних практик, адаптованих під вітчизняні реалії суспільного та юридико-правового осередків.

Викладення основного матеріалу

Відповідно до даних, що були надані міжнародною неурядовою організацією Transparency International, станом на кінець 2023 року Україна отримала 36 балів зі 100 існуючих в Індексі сприйняття корупції (тобто, Corruption Perceptions Index – CPI), і тому посіла 104 місце зі 180 країн [1]. Ставлення до таких показників, звісно, є негативним від населення держави, а закордонні науковці, інвестори та партнери відзначають їх значною критикою на тлі третього року воєнного стану та мобілізації. Якщо вдаватися до порівняння аналогічних антикорупційних результатів з часів Революції Гідності, то шляхом широкого переліку реформ до сьогодення Україна збільшила свій бал на 11 одиниць у вище розглянутому дослідженні. На нашу думку, вагому роль у такому прогресі відіграла робота антикорупційних та інших дотичних державних органів, а також ефективне використання вилучених активів корупціонерів і прибічників політики держави-терориста.

На противагу стрімкому антикорупційному розвитку в Україні, росія втратила у 2023 році два бали й зайняла 141 місце. Однак, говорячи про винесення наданих антикорупційних показників лише на країни, що розташовані в Європі, то у такому випадку, держава-терорист займатиме наступне місце після нашої держави [1]. Це свідчить про наявність ще довгого шляху у боротьбі із корупцією.

Корупція завжди залишається актуальним питанням серед держав, незалежно від рівня їх розвитку та економічної стабільності. Проте, для тих країн, які знаходяться під впливом деструктивних та/або дестабілізаційних процесів в економічній, політичній чи соціальній галузях, вона може стати ключовою причиною виникнення та поширення кризових ситуацій, що напряму впливають на державність.

Виходячи з цього й зважаючи на обурення українського населення, необхідно мати бажання, належний рівень підготовки й обсяг впливу на інших осіб серед політичного суспільства, котре вдається до вчинення подібних дій, попри складну економічну ситуацію всередині держави. Одним з таких кроків є подання законопроєкту № 9049 «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за корупційні злочини, вчинені під час воєнного або надзвичайного стану», який був зареєстрований ще 22.02.2023 року, про-

те станом на 2024 рік для його прийняття необхідно провести велику кількість перевірок та процедурних дій. Зміст проекту цього Закону полягає у пропозиції введення наступної санкції за вчинення низки тяжких злочинів, які належать до корупційних та вчиняються службовою особою з використанням службового становища під час воєнного або надзвичайного стану – покарання у виді довічного позбавлення волі з конфіскацією майна) [2].

У пояснювальній записці до даного проекту Закону вказано, що головна його мета – це внесення змін у якості посилення відповідальності за корупційні злочини, вчинені в умовах воєнного або надзвичайного стану [3, с. 1]. З цим можна погодитися, оскільки підвищення міри відповідальності за вчинення корупційних правопорушень зменшить наміри та рівень безпосереднього вчинення відповідними суб'єктами протиправних діянь через збільшення суворості їх відповідальності. Це може стати первинним механізмом протидії корупції, у тому числі і для оборонного сектору, який піддається постійним ризикам з боку недобросовісних посадовців. Крім того, з точки зору фінансування, цей документ також є одним із найефективніших і найбільш легких у виконанні, бо для втілення у життя останнього не потрібно виділяти додаткове фінансування з Державного бюджету України.

Варто зауважити, що у нашій державі на досить велику кількість інституцій покладено повноваження для протидії корупційним правопорушенням. Н. А. Никифоренко надає їх перелік, який включає в себе: 1) Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – НАЗК); 2) Національне антикорупційне бюро України (далі – НАБУ); 3) Національну поліцію України (далі – НПУ); 4) Державне бюро розслідувань (далі – ДБР); 5) Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру (далі – САП); 6) Вищий антикорупційний суд (далі – ВАКС); 7) інші суди; 8) антикорупційні уповноважені; 9) викривачі тощо [4, с. 612]. Однак, велика кількість державних органів, створених для протидії корупції, не свідчить про ефективність їх діяльності, а лише про проблеми, які виникають при дублюванні їх повноважень.

С. В. Сьомін та С. В. Дрьомов наголошують, що сучасні демократичні суспільства не обмежились лише впровадженням інституцій, а започаткували та втілили для повноцінного функціонування спеціальну систему заходів боротьби з корупцією у секторі безпеки. Вона ґрунтується на принципі невідворотності відповідальності за вчинення будь-яких корупційних злочинів, де час і персоналії на кваліфікацію не впливають [5, с. 20].

На нашу думку, дослідження такого досвіду впровадження антикорупційних програм у галузі оборони є важливим кроком для подальшої розробки власної, яка буде максимально відповідати внутрішнім запитам нашої держави та орієнтуватись на найбільш вразливі місця. Для цього можна розглядати іноземні практики через призму порівняння та аналізу особливостей функціонування нашого державного апарату, враховуючи низку особливостей: коло службових та посадових осіб, особливості наявності державних ресурсів, становища провідних секторів країни, адміністративно-правового режиму, ментальності нашої держави або наявності чи відсутності напруження між індивідами як такого.

Говорячи про іноземну практику, варто зосередитися, перш за все, на міжнародних-правових документах, зважаючи на їх міру юридичної сили, які формально закріплюють провідні заходи у боротьбі з корупцією, і серед них слід виділити: міжнародні акти, прийняті ООН (наприклад, резолюція Генеральної Асамблеї ООН 3514 (XXX) від 15 грудня 1975 р., резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Боротьба з корупцією» від 12 грудня 1996 року (A/RES/51/59) та інші), що містять рекомендаційний характер; акти Ради Європи аналогічного змісту (як-от: Кримінальну Конвенцію Ради Європи про боротьбу з корупцією (1999 р.), Цивільну Конвенцію Ради Європи про боротьбу з корупцією (1999 р.) тощо); документи Європейського Союзу (до прикладу, Комюніке Європейської комісії від 28 травня 2003 р. щодо комплексної політики Європейського Союзу з протидії корупції, Рамкове рішення Ради Європейського Союзу N 568 від 22 липня 2003 р. «Про боротьбу з корупцією

в приватному секторі» та ін.); ще однією платформою у сфері запобігання та протидії корупції є Організація економічного та соціального розвитку (ОЕСР), і зокрема, її Антикорупційна мережа для Східної Європи та Центральної Азії у 2003 році [6].

Щодо протидії корупції в оборонному секторі, то під нею слід розуміти боротьбу з такими порушеннями в осередку сил безпеки та оборони, проте сюди також можна залучити оборонно-промисловий комплекс, де таке явище також вважається доволі поширеним. Підвищена актуальність з цього приводу була обумовлена початком повномасштабної агресії російської федерації на території України. Тому під час дії воєнного стану особливо важливим є затвердження чіткого виконання повноважень, покладених на ЗСУ та суб'єктів, що опікуються забезпеченням останніх, котрі передбачені Основним Законом України, законами та іншими актами для відсічі збройної агресії держави-терориста, а також захисту суверенітету, незалежності, недоторканності та територіальної цілісності кордонів нашої держави.

Виявлення корупційних діянь в оборонному секторі є більш проблематичним, оскільки уповноваженні на виконання владних повноважень в ньому уникають нагляду та контролю, зумовлених секретністю запитуваних для перевірки даних. Таким чином, обмеженість кола осіб, які можуть мати доступ до секретної інформації, а тим паче перевіряти її правомірність, несе ризики для виникнення корупційних правопорушень.

Говорячи про антикорупційну націленість у діяльності складових інституцій сектору оборони, потрібно звернути увагу на дотичний економічний сектор, де наявна причина, що безпосередньо впливає на зародження та поширення корупції в оборонному секторі. О. С. Бондаренко визначає її як непрозорість державних закупівель. Слід погодитися із твердженням науковиці, що неефективне управління державними коштами має прямопропорційний зв'язок із низьким рівнем прозорості, підзвітності й верховенства права. Через виникнення таких недоліків в економіці нашої держави, окрім зниження дієвості господарської та підприємницької діяльності, спостерігається соціальна нестабільність, а тому з'являється великий розрив між майновими класами. До того ж, скорочуються інвестиції, що гальмує економічний розвиток і порушує її стабільність [7, с. 275], і це небезпечно для стійкого існування держави, адже в умовах воєнного стану всі осередки виникнення суспільних правовідносин перебувають у підвищеному ризику порушення їх належного функціонування.

Саме тому для усунення цих і подібних до них наслідків, і також для продовження протидії у подальшому, необхідно: 1) постійно проводити електронні торги, незалежно від розміру суми договорів; 2) спростити систему державних закупівель та зробити її доступною; 3) чітко врегламентувати правові норми й виключити виникнення колізій між ними; 4) установити об'єктивні стандарти поведінки та проведення процедур державних закупівель, у тому числі, однозначно окреслити понятійно-категоріальний апарат (як-от, дефініції «пов'язаних осіб», «змови» тощо); 5) запроваджувати міжнародні стандарти проведення публічних торгів [7, с. 275-276]. Вважаємо, що сукупність таких методів зупинить розвиток корупції та стане основою для становлення правового порядку проведення відповідних закупівель.

Слід зауважити, що корупційні правопорушення у сфері оборони, які пов'язані із шахрайськими діяннями (вчинення правопорушень під час процедур закупівлі та ремонту озброєння, амуніції, засобів особистої гігієни чи інших предметів, а також списання та утилізації матеріальних засобів), вчиняються не лише у країнах, які перебувають на перехідному етапі, але й у високорозвинених державах, таких як США та Велика Британія. До того ж, відомо про аналогічні випадки у комуністичному Китаї [8, с.154].

Щодо зарубіжного досвіду боротьби та запобігання корупції, то США є однією з провідних держав у боротьбі з даним явищем. У даній країні відсутній єдиний законодавчий акт, що б кодифікував всю систему застосування антикорупційних механізмів. До того ж, у 1977 році було прийнято Закон про корупцію за кордоном (Foreign Corrupt Practices Act – «FCPA»). Тобто це такий феде-

ральний закон, що поширюються за межею території США (його дія екстериторіальна). Метою цього закону є заборона певним категоріям осіб та організацій здійснювати платежі іноземним державним службовцям для допомоги в отриманні або утриманні бізнесу [10]. З урахуванням поправок до даного закону 1998 р. стосовно боротьби з хабарництвом, його положення поширюється на всіх громадян США та деяких іноземних емітентів цінних паперів, а також на іноземні фірми та осіб, які вчиняють, безпосередньо чи через агентів, дії, що сприяють такому корупційному платежу, що має місце на території Сполучених Штатів [9].

17 жовтня 1990 р. було введено в дію наказ Президента США № 12731, що регламентував загальні для всіх посадовців принципи етичної поведінки, котрі поширюються як на державних керівників вищого рангу, так і рядових держслужбовців. У ньому закцентовано увагу на виключення з державної служби переслідування останніми будь-яких власних чи фінансових інтересів, що можуть бути перешкодою сумлінного виконання службових обов'язків [10].

Унікальність правової системи США характеризується тим, що в кожному її структурному елементі державного апарату впроваджена велика кількість стримуючих механізмів, яка, навіть під час недобросовісної роботи посадовця протягом зайняття ним робочого місця, гарантує обмеження від такого роду свавілля, а тому корупційні правопорушення не відображатимуться на якості життя населення й можуть бути зупинені на відносно початкових етапах їх існування.

Для нашої держави було б доречним використання деякої практики США, де Закон про корупцію за кордоном допомагає у захисті від нанесення шкоди з боку певної категорії не лише фізичних, але й юридичних осіб в створенні або подальшому розвитку бізнесу, так як під час воєнного стану питання підривної діяльності з метою нанесення шкоди економіці й обороноздатності набуло актуальності. Відтак, в умовах збройної агресії ці ризики стали відкритими та постійними й необхідність у врегулюванні такої проблематики неабияк підвищена.

Регламентація етичної поведінки посадовців теж є важливою у неприпустимості корупційних діянь. До того ж, за відсутності в оборонному секторі імунітету як такого, буде спрощено процедуру притягнення до відповідальності. Окрім того, Україні варто підвищити межі покарання, зокрема під час воєнного та надзвичайного станів про що вже згадувалося вище.

Незважаючи на всі можливі проблеми виникнення корупційних правопорушень, за даними загальнонаціонального опитування щодо стану корупції в Україні, відсоток громадян, котрі декларують готовність долучатися до організованої протидії корупції, суттєво зріс, проте найчастіше респонденти готові долучатися до пасивних форм антикорупційної діяльності: повідомляти про випадки корупції у ЗМІ та соціальних мережах (31% порівняно з 22% у 2021 році) й ініціювати та підписувати електронні петиції (27% порівняно з 23% у 2021 році) [11].

Однак органи державної влади не зупиняються на досягнутому, і спираючись на високий антикорупційний потенціал попередньої Антикорупційної стратегії (на 2014-2017 роки) та збережену, на час її прийняття, необхідність досягнення антикорупційних показників для продовження успішного просування курсом на вступ у ЄС, Верховною Радою України було прийнято Антикорупційну стратегію на 2021-2025 рр. [13]. У ній визначено окремий структурний елемент у змісті, який стосується запобігання корупції у секторі оборони через наступні проблеми, а саме: 1) непрозорого та неефективного користування та розпорядження землями оборони, об'єктами нерухомості в оборонно-промисловому комплексі, а також надлишковим рухомим військовим майном, об'єктами інтелектуальної власності; неконтрольованого споживання пального, яке закуповується для потреб Збройних Сил України; 2) закупівлі товарів, робіт і послуг оборонного призначення здійснюється в умовах надмірного режиму засекречування та має низький рівень конкурентності, що сприяє зловживанням та необґрунтованим витратам бюджетних коштів; 3) неефективній моделі контролю продукції оборонного призначення у процесі виробництва не дає

змоги вчасно та у повному обсязі запобігати постачанню бракованих зразків озброєння та військової техніки; 4) неефективному використанні бюджетних коштів та зловживання під час забезпечення житлом військовослужбовців; 5) корупційних ризиках при формуванні і реалізації кадрової політики у сфері оборони, під час призову (прийняття) на військову службу, прийому до вищих військових навчальних закладів, отримання освіти і проходження служби за межами країни, проведення організаційно-штатних заходів, нагородження державними нагородами [12].

Висновки

Таким чином, виходячи з вище викладеного, вбачається, що для запобігання корупційних правопорушень в оборонному секторі України потрібно вдатися до таких основних змін:

- По-перше, прийняти законопроєкт № 9049 «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за корупційні злочини, вчинені під час воєнного або надзвичайного стану», адже він зменшить кількісні показники вчинення таких правопорушень та не потребує додаткових витрат;

- По-друге, викорінити непрозорість закупівель, у спосіб: 1) проведення електронних торгів, при укладенні кожного договору будь-якої суми; 2) спрощення та збільшення доступності системи державних закупівель; 3) підвищення ефективності антикорупційного законодавства з чіткими дефініціями та без колізій; 4) залучення до активного використання міжнародні стандарти проведення публічних торгів;

- По-третє, започаткувати розробку альтернативного, відкоригованого відповідно до індивідуальності українського державного апарату законодавства про корупцію за кордоном;

- По-четверте, внести зміни до Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, щоб закцентувати увагу не лише важливості повідомлення посадовцями про виявленні ними корупційні правопорушення, але й наголосити на виключені безпосередньо з їх боку здійснення таких діянь, з особистих чи фінансових інтересів, котрі можуть зашкодити їх сумлінному виконанню державного обов'язку.

Безумовно, що важливим для нашої держави є виховання розуміння громадськістю неприпустимості до вчинення корупції в усіх осередках виникнення суспільних правовідносин, а також інформування про важливість їх залучення та засоби безпосередньої участі населенням в реалізації державного антикорупційного курсу. Необхідно докласти максимальних зусиль, щоб досягнути очікуваних результатів Антикорупційної стратегії на 2021-2025 рр. як у секторі оборони так і в інших. Також слід звернути увагу на рекомендації Transparency International Ukraine, які передбачають підвищення рівня боротьби з корупцією у нашій державі.

Література

1. Індекс сприйняття корупції у світі – 2023. *Індекс сприйняття корупції у світі*: вебсайт. URL: https://cpi.ti-ukraine.org/ (дата звернення: 23.03.2024 р.)

2. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за корупційні злочини, вчинені під час воєнного або надзвичайного стану: Проект Закону України від 22.02.2023 р. №9049. URL: https://cutt.ly/zw4vDjz7 (дата звернення: 24.03.2024).

3. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за корупційні злочини, вчинені під час воєнного або надзвичайного стану: пояснювальна записка до Проекту Закону України від 22.02.2023 р. №9049. URL: https://cutt.ly/Cw4vDQLL (дата звернення: 24.03.2024).

4. Никифоренко Н. А. Суб'єкти запобігання та протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним з корупцією: проблеми функціонування та перспективи удосконалення правового статусу. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. №1. С. 611-617.

5. Сьомін С. В., Дрьомов С. В. Боротьба з корупцією в секторі безпеки і оборони: світовий досвід і Україна. *Стратегічні пріоритети*. 2015. №3. С. 19-24.

6. Участь України в міжнародному співробітництві у сфері запобігання та протидії корупції : Лист М-ва юстиції України від 22.06.2011 р. URL: https://cutt.ly/cw4vmwsn (дата звернення: 30.04.2024).

7. Бондаренко О. С. Концепція кримінально-правової протидії корупції: монографія / О. С. Бондаренко. Суми: СумДУ, 2021. 472 с.

8. Кримінологія: підручник. Б.М. Головкін, В. В. Голіна, О.В.Лисодєд. За заг. Ред. Б.М. Головкіна. Харків: Право, 2019. 384 с.

9. Foreign Corrupt Practices Act of USA. URL: https://cutt.ly/lw4vmkAz

10. Executive Order 12731 (Oct. 17, 1990): Principles of Ethical Conduct for Government Officers and Employees. URL: https://cutt.ly/Yw4vmOyF

11. Стан корупції в Україні 2023: сприйняття, досвід, ставлення. *USAID/ENGAGE*: веб-сайт. URL: https://cutt.ly/nw4vm0J8 (дата звернення: 06.04.2024).

12. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки : Закон України від 20.06.2022 р. № 2322-IX. URL: https://cutt.ly/Ww4vQlF9 (дата звернення: 07.04.2024).

REGARDING THE URGENCY OF COMBATING CORRUPTION OFFENSES IN THE DEFENSE SECTOR OF UKRAINE USING FOREIGN EXPERIENCE

The article is devoted to a popular topic, namely, the study of theoretical and practical problems of combating corruption offenses, with a focus on the latter through the prism of domestic and foreign legal systems. The majority of Ukrainians see the ever-increasing level of corruption as a danger to the development of our country, which motivates some of them to fight this significant drawback. Solving problems related to the prevention of corruption will help ensure the stability of the functioning and development of the defense sector, which is studied in this paper, at the national level and will have a positive impact on other areas of state activity, which will allow for a successful response to the aggressor state under martial law). The availability of information such as the Corruption Perceptions Index in Ukraine, outlines of the state's anti-corruption policy, the legal framework in this area, and comparative characteristics with respect to the indicators of the European Union member states makes it more possible to formulate basic plans and measures of anti-corruption policy. This will help to increase the effectiveness of combating criminal corruption offenses, especially in the defense sector). In addition, the article focuses on the need to adopt the Draft Law of Ukraine No. 9049 "On Amendments to the Criminal Code of Ukraine on Strengthening Liability for Corruption Crimes", based on the importance of increasing the penalty in martial law and the state of emergency due to the high level of threat to the stable functioning of national security and defense capabilities of Ukraine. Corruption was identified in the economic sector, which is adjacent to the defense sector and has a significant impact on it). The author shows that the tendency to create entire anti-corruption systems exists not only in Ukraine, but also in other countries of the world, where such codification processes have certain differences, and therefore the need to implement the best foreign practices, taking into account the peculiarities of the domestic state apparatus, has been established. The article analyzes the methods of influence of the United States which have contributed to the achievement of one of the best anti-corruption indicators in all sectors of government, and identifies which US practices should be incorporated into Ukrainian legislation. The author draws a conclusion in the form of a list of necessary innovations and the uniqueness of the rapid growth of anti-corruption indicators in Ukraine due to martial law and the introduction of general mobilization.

Key words: martial law, civil servants, countermeasures, Armed Forces of Ukraine, corruption offenses, defense sector, officials.